

Blagdan svetog Benedikta

Marjanović, Nikolina

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:120:508673>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU**

BLAGDAN SVETOG BENEDIKTA

Diplomski rad

Mentor:

Izv. prof. dr. sc. Zvonko Pažin

Student:

Nikolina Marjanović

Đakovo, 2020.

Sadržaj

Sažetak.....	1
Summary.....	2
Uvod.....	3
1.Sveti Benedikt.....	4
1.1.Život sv. Benedikta.....	4
1.2.Pravilo sv. Benedikta.....	5
1.2.1.Širenje Pravila.....	6
1.2.2. Stil i jezik Pravila.....	6
1.2.3.Izabrane teme Pravila.....	7
1.3.Benediktova poruka. <i>Ora et labora</i>	8
1.3.1.Molitva.....	8
1.3.2.Discretio – dar razlučivanja.....	9
1.4.Blagdan sv. Benedikta.....	10
1.5.Benediktinci u Hrvatskoj.....	10
2.Misne molitve.....	13
2.1.Collecta – Zborna molitva.....	13
2.1.1. U prethodnom misalu.....	14
2.1.2. U važećem misalu.....	15
2.2.Super oblata – Darovna molitva.....	17
2.2.1.U prethodnom misalu.....	17
2.2.2.U važećem misalu.....	18
2.3.Popričesna molitva.....	21
2.3.1.U prethodnom misalu.....	21
2.3.2.U važećem misalu.....	22
3.Misna čitanja.....	24
3.1.Prvo čitanje (Izr 2, 1-9).....	24
3.1.1.Strah Božji.....	25
3.1.2.Pravednost i mudrost.....	26
3.2.Evangelje (Mt 19, 27-29).....	27
3.2.1.Sin Božji.....	28
3.2.2.Kraljevstvo Božje.....	29

Zaključak	31
Literatura.....	33

Sažetak

U ovom radu donosimo liturgijski blagdan sv. Benedikta. Rad je podijeljen na tri dijela. Svaki je dio podijeljen na nekoliko podnaslova. Prvi dio govori o životu sv. Benedikta, o njegovom Pravilu, glavnim temama pravila „moli i radi“ (*ora et labora*), o samom blagdanu sv. Benedikta, o benediktincima u Hrvatskoj. U drugom dijelu prikazat ćemo teologiju misnih molitava (zborna, darovna, popričesna) o blagdanu sv. Benedikta. Misne molitve donosimo na latinskom i hrvatskom jeziku, iz staroga i iz novoga misala, te ćemo izdvojiti glavne naglaske. Glavne teme u molitvi su mir, rad, jedinstvo, zajedništvo. U trećem dijelu donijet ćemo liturgijska čitanja koja su odabrana za blagdan te komentare vezane uz svako čitanje. U svim čitanjima glavne su teme pravednost i mudrost, strah Božji, Sin Božji, Kraljevstvo Božje.

Ključne riječi: blagdan sv. Benedikta, misne molitve, liturgijska čitanja, rad, molitva.

Summary

In this thesis is depicted the liturgical Feast of St Benedict. The thesis is divided into three parts. Each part is divided into several subheadings. In the first part is talked about the life of St Benedict, about his *Regula*, the main topics of *Regula*, *Oraetlabora*, about the Feast of St Benedict itself, Benedictines in Croatia. In the second part is shown mass prayers theology (Choral, Gift Prayer, Eucharistic Prayer) about the Feast of St Benedict. Mass prayers are presented in Latin and Croatian language, from the old missal and the new one, also the main emphasis. Major themes of the prayers are peace, work, unity, communion. In the third part are shown Liturgical readings which are chosen for the Feast and comments related to each reading. In all readings, the major topics are righteousness and wisdom, the fear of God, the Son of God, God's Kingdom.

Keywords: the Feast of St Benedict, mass prayers, Liturgical readings, work, prayer.

Uvod

Sveti Benedikt poznat nam je po svojem Pravilu i po redu koji je osnovao. Poznat je i kao zaštitnik Europe jer bez njega povijest ne bi bila ista. U ovom radu govorimo o blagdanu sv. Benedikta u tri dijela.

U prvom dijelu donosimo najvažnije dijelove života sv. Benedikta, s naglaskom na nastanak njegove knjige *Pravilo*, čiji se sadržaj redovito sažima u životno načelo: *moli i radi*, po kojoj benediktinci žive već duga stoljeća. U ovom dijelu govorimo također o blagdanu sv. Benedikta, važnosti benediktinaca za hrvatsku povijest, o ulozi benediktinaca u pokrštenju Hrvata, te o njihovoj velikoj ulozi u razvoju pismenosti, što je vidljivo iz najstarijih hrvatskih pisanih spomenika.

U drugom dijelu donijet ćemo misne molitve blagdana svetog Benedikta. Misne molitve donosimo na latinskom i na hrvatskom jeziku i to prema prethodnom i prema važećem misalu, te smo analizirali njihov teološki sadržaj imajući u vidu djelovanje svetoga Benedikta i njegovu važnu ulogu u razvoju crkvenog života.

U zadnjem, trećem dijelu, donosimo liturgijska čitanja za blagdan sv. Benedikta. Analizirat ćemo same biblijske tekstove te ukazati u kojoj je mjeri život i djelovanje svetoga Benedikta u skladu s porukom navedenih čitanja.

1. Sveti Benedikt

Sveti Benedikt otac je zapadnog monaštva i jedan od najvećih velikana zapadnog redovništva te poznat kao osnivač benediktinskog reda. Njegov doprinos, kao i doprinos njegove subraće, neprocjenjiv je za kulturu zapadne Europe.

1.1. Život sv. Benedikta

Sv. Benedikt je rođen 480. godine u Nursiji (danas Norcia), u rimskoj patricijskoj obitelji. Škole je pohađao u Rimu, ali se prije završetka studija – vidjevši nećudoredan život u Rimu – povukao samoću u Sabinsko gorje, u jednu pećinu blizu Subiaca te je ondje ostao tri godine.¹ Kao učenik bio je ponizan, stekao je mnogo duhovnih spoznaja i iskustava. Osjetio je da ga Bog poziva da, radi obnove Crkve, osnuje zajednicu. „Benedikt je proučio i redovničko pravilo sv. Bazilija Velikog te došao do spoznaje kako pojedine samostanske zajednice treba da postanu Crkve u malom,² tako da braća u zajednici budu kao udovi koji su skladno povezani u čovjekovu tijelu, a da glava bude sam Krist koji ih ujedinjuje i povezuje.

Kako je u to vrijeme Bendikt po svome životu već postao poznat, članovi zajednice u Vicovaru pozvali su Benedikta da bude voditelj njihove zajednice, ali su ga uskoro pokušali otrovati jer je u taj samostan pokušao uvesti red, a monasi su se opirali redu i stezi. Vjerojatno je i zbog toga iskustva Benedikt kasnije napisao svoje *Pravilo* koje daje jasne upute i osnove za redovnički život.³

Nakon tog iskustva, Benedikt se ponovno povlači u osamu u Subiaco te ondje okuplja pustinjake. Osnovao je za njih dvanaest malih samostana, te je svakome dodijelio jednog opata kao predstojnika. Tako je monaška zajednica počela rasti. To su bili počeci benediktinskog Reda.⁴ Njegovo jasno viđenje kako nova zajednica treba izgledati vodi ga u grad Monte Cassino, gdje je oko 529. godine osnovao slavni samostan. Bio je to grad u kojemu je poganstvo bilo još uvijek dosta rašireno, a Benedikt obraća preostale pogane te poganske hramove pretvara u kršćanske. Tako

¹ Usp. I. SIROVEC, *Sveci, 128 životopisa i poruka*, Đakovo, 2003., 135.

² J. ANTOLOVIĆ, *Duhovni velikani, Sveci Katoličke crkve II. dio: srpanj-prosinac*, Zagreb 1998., 64.

³ Usp. I. SIROVEC, *Sveci, 128 životopisa i poruka*, 135-136.

⁴ Usp. A. GRUEN, *Sveti Benedikt – lik i poruka*, KS, Zagreb, 2004., 6.

Benedikt pomalo postavlja temelje kršćanstva i gradi nove samostane. Zanimljivo je da u samoj gradnji samostana Benedikt sve do kraja sudjeluje kao inženjer i arhitekt.⁵

U ustroju redovničkih zajednica za Benedikta je važno shvaćanje očinstva. Naime, duhovno i čudoredno shvaćanje očinstva, koje je donijelo kršćanstvo, mjerodavan je pojam i za djelovanje opata, koji je prvenstveno predstavljen kao otac, a ne samo kao poglavar koji ima vlast. Benedikt je poput oca posvećivao svoju skrb teškim slučajevima kao što su malodušni i klonuli duhovi, nerazvijeni i nestalni, ravnodušne i površne duše, lijeni i lakoumni brbljavci, namrgođeni i zlobni protivnici samostanske stege, buntovni i tvrdokorni monasi. Zbog njih je nastalo čitavo kazнено pravo. Međutim, i u tom ozbiljnom zakoniku samostanske stege opaža se psihološki osjećaj Benedikta koji ostaje pedagog i otac. On se približava zalutalom sinu prema primjeru dobrog pastira, sa strpljivošću koja blaži i tješi ga, kako bi zalutalog naveo na pravo obraćenje i na ponovno radosno uključenje u zajednicu. Sveti Benedikt jest poput dobrog pastira iz Isusove prispodobe, koji svoje pojmljivo čuva, da se nijedna izgubi. Takav stav opata, kao dobrog pastira, rađa neograničenim povjerenjem monaha. Oni mu se otvaraju i od njega primaju savjet i upute tako da u tom saobraćaju od srca k srcu opat postaje svakome monahu očinski prijatelj. To je izvor sreće u zajedničkom životu. Zato je za svetoga Benedikta ljubav najveće dobro. Ona mu je diktirala *Pravilo*. Sve što je u njemu izgledalo strogo, napisano je radi očuvanja ljubavi prema Bogu i blišnjemu, što je temelj života u samostanu. Očinska je ljubav od Benedikta učinila zakonodavca.⁶

Sveti Benedikt je umro 21. ožujka 547. godine u crkvi koju je dao sagraditi u čast svetom Ivanu Krstitelju. Pokopan je pokraj svoje sestre Skolastike.

1.2. Pravilo sv. Benedikta

Sveti Benedikt napisao je malu knjigu koja je imala veliki utjecaj na mnoge, ali i na život Crkve pa i cijele povijesti zapadnoga kršćanstva. To je njegovo *Pravilo*. Nakana Pravila bila je odrediti asketski nauk za monahe i običaje u samostanima koje je osnovao. Benedikt je malo po malo, živeći s braćom monaškim životom, ponukan Duhom Svetim, davao sve jasniji oblik svome *Pravilu*. To je djelo određivalo

⁵ Usp. Sv. *Benedikt iz Nursije*, HKD Sv. Jeronima, 13.-14.

⁶ Usp. I. HERWEGEN, *Sveti Benedikt – lik i značenje, Crkveni Oci i pisci*, Zadar, 1969., 59.-73.

svakodnevni praktični i duhovni život monaha. Pravilo je istovremeno spis duhovnosti i zakonitosti, učena i tajanstvena sinteza Evandjelja, izražena kroz traženje Boga i prijanjanje uz Njega samoga.⁷ Cijelo Pravilo prožeto je Svetim Pismom. U samome Pravilu ima više od sto izričitih svetopisamskih citata i više od stosedamdeset neizravnih citata ili pozivanja na Sveto pismo. Najčešće su citirani Psalmi, Izreke, Knjiga Sirahova, a od novozavjetnih knjiga Matejevo evanđelje i Pavlove poslanice. Benedikt se oslanja na monaške izvore, ne želi novotarije te sabire monašku tradiciju Egipta, Sirije, Male Azije, Sjeverne Afrike i središnje Galije. U Pravilu je prepoznatljiv utjecaj Pahomija, Bazilija, Augustina, Kasijana, samostana Lerinskih otoka. Znatno utjecaj na Pravilo imali su i crkveni sabori u prvoj polovici 6. stoljeća, zbog njihovih odlučivanja u pitanjima monaških pravila i stege. Stoga, posebno mjesto zauzima odnos s *Učiteljevim pravilom (Regula Magistri)* jer su *Učiteljevo* i *Benediktovo pravilo* slično, s tim da je *Učiteljevo* pravilo duže i opširnije od *Benediktova pravila*. Iako, pojedinci misle da je „učitelj“ sam Benedikt koji je kasnije u svom pravilu sažeo prvotno duže Pravilo. Danas neki smatraju da je Učiteljevo pravilo prethodilo Benediktovu pravilu, to jest, da je to pravilo jedan od izvora samome Benediktu.⁸

1.2.1. Širenje Pravila

Nije lako odrediti kako se širilo Pravilo sv. Benedikta, čak možemo reći da je dosta tajnovito. Pišući samo pravilo Benedikt nije mislio samo na Montecassino, već imamo naznake postojanja više samostana. Neki od tih su Subiaco i Terracina. Sa sigurnošću možemo reći da je širenju Pravila pridonio autoritet pape Grgura Velikog koji je pisao o Benediktovu životu i koji je hvalio njegovo pravilo. Pravilo je bilo poznato u zemljama Galije na početku 7. stoljeća, a isto vrijedi i za Englesku. Širi se i u Belgiji, Švicarskoj i u zemljama središnje Europe. U 9. stoljeću Benediktovo pravilo dominira.⁹

1.2.2. Stil i jezik Pravila

Pravilo je pisano živim jezikom 6. stoljeća koji se govorio u Italiji, odnosno jezikom koji je bio životan i svima lako razumljiv. Taj je jezik bio vrlo blizak jeziku srednjih i viših slojeva samoga društva. Stil mu se odlikuje jasnoćom. Rječnik, gramatika i način govora srodni su s biblijskim i liturgijskim latinskim izričajem. Nažalost, autograf

⁷ Usp. ČOKOVSKI MONASI, *Pravilo sv. Benedikta*, Nard, Čokovac, 2012., 22.-23.

⁸ *Isto.*

⁹ Usp. *Isto.* 24.

Pravila, koji je bio napisan na Montecassinu, nije sačuvan jer je nestao u požaru godine 896. Današnje poznato Pravilo je prijepis kopije iz 817. godine koji je poznat kao *Codex A: Sangallensis 914*. Sam autoritet *Kodeksa A* potvrđen je analizom teksta koji je ukazao na latinski jezik središnje Italije 6. stoljeća. Pravilo ima mudrosno-poučavajući stil. Kao cjelina ima mnogo dodirnih točaka s biblijsko mudrosnom tradicijom, koja se, primjerice, očituje u skladnom komuniciranju između pisca i čitatelja. Prvotna briga mudrih jest *ordo*, odnosno red. Kod Benedikta je stalan trud oko očuvanja reda te nam činjenica da se riječ *ordo* u Pravilu pojavljuje 27 puta ukazuje na važnost toga pojma. Dakle, Pravilo uči kako steći mudrost, a zakoni usmjeruju monaha kako naučiti put ljubavi te se Pravilo ne može tumačiti samo kao pravni spis ili strogi zakonik. Na temelju Pravila monah uči kako dati vlastiti doprinos zajedničkom redu, odnosno disciplini i istovremeno se osobno izgrađivati u konkretnom i iskustvenom životu.¹⁰

1.2.3. Izabrane teme Pravila

U samom Pravilu neke od tema koje su među važnijima za život u zajednici su: revnost monaha, zajedništvo koje se vidi u pomaganju jednih drugima, život kao braća. Svaka zajednica mora imati jednog vođu koji će im biti poput oca, autoritet, koji je sposoban voditi tu zajednicu, koji može osigurati mir i zajedništvo unutar zajednice. Poslušnost je jedan od važnijih načina življenja u zajednici. Možemo reći da je poslušnost prema Bogu i prema bližnjemu najjednostavniji odgovor na ljubav. Prema Pravilu poslušnost je naše „da“ Bogu. Poslušnost u zajednici očituje se u odnosu prema opatu, prema braći, prema Bogu. Jednaku pozornost treba dati i šutljivosti. Šutnja se prema sv. Benediktu treba održavati uvijek i posvuda. Monah smije govoriti samo kada moli i kada nešto treba pitati. Šutnja kod monaha treba biti mistično ozračje molitve. Uza sve to, Benedikt najviše pozornosti pridaje poniznosti. Prema njemu, kroz poniznost priznajemo svoju grešnost pred Bogom. Monasi pokušavaju ostvariti poniznost u svemu: u molitvi, u radu, govorenju, strpljivosti... Sv. Benedikt prvenstvo daje molitvi koju vezuje uz ljubav. „U cijelom Pravilu sveti Benedikt ima pred očima Krista koji kao Sin moli Oca i daje nam ga za učitelja i uzor molitve.“¹¹

¹⁰ĆOKOVSKI MONASI, *Pravilo sv. Benedikta*, 24.-25.

¹¹*Isto*, 31.

1.3. Benediktova poruka: *Ora et labora*

Benedikt ne vidi nikakve protivnosti između rada i molitve.¹² U zimsko vrijeme monasi rade pet sati, a u ljetno doba osam sati dnevno kako bi mogli zaraditi za svoje uzdržavanje. Stoga je važna unutrašnja povezanost molitve i rada, odnosno, rad monahu treba pomoći da dobro moli, a molitva mu treba pomoći da bi na pravilan način svladao rad. Dakle, jednostavno rečeno, rad pomaže molitvi, a molitva daje smisao radu. I u poglavlju Pravila o ručnom radu Benedikt piše: „Besposlica je neprijatelj duše. Zato se sva braća moraju u određeno vrijeme baviti ručnim radom, a opet u određene sate božanskim čitanjem“.¹³ Međutim, Benediktu je molitva na prvome mjestu. Samo se iz molitve mogu obavljati poslovi tako da oni imaju pozitivan učinak na vjerski život, te se u molitvi rasterećujemo od posla. Istovremeno je za Benedikta i u radu i u molitvi isti stav, odnosno, poniznost i spremnost prepuštanja Božjoj volji i služenju Bogu, a ne sebi. U konačnici Benedikt molitvu i rad shvaća u jedinstvu koje izvire iz njegove ideje o Božjoj prisutnosti. Sam će rad postati molitvom ako ga obavljam u Božjoj prisutnosti. Dakle, rad nije zlo koje predočujemo u naše životne potrebe. U antičkom svijetu za Grke je rad bio obveza neslobodnih ljudi, nižih slojeva i robova, dok bi se slobodan čovjek trebao baviti umjetnošću i politikom. Nasuprot tomu, Biblija uvelike cijeni rad, što se osobito vidi na primjeru svetoga Pavla. To je Benedikt veoma dobro znao: ako čovjek zgodno poveže rad i molitvu, rad postaje mjesto duhovnog života. Zato je važno rad započinjati molitvom. Tako čovjek i sebe i svoj rad daruje Bogu.¹⁴

1.3.1. Molitva

„Kad se, dakle, gosti prime, povedu se na molitvu“¹⁵, kaže sveti Benedikt. Ta se molitva u samostanskoj crkvi sastoji od unaprijed određenih himana i čitanja te mnoštva psalama. Takva molitva u zajednici potvrđuju osjećaj cjelovitosti i jedinstva. Međutim, Benediktova je najvažnija zadaća bila osiguranje da riječi koje su izgovorene na molitvenim sastancima postanu dio njihovog intimnog vlasništva.¹⁶ Monah hrani svoju intimu iz neiscrpnih izvora Pisma i Tradicije, on okreće pogled prema Isusu i zajedno se s Isusom moli Ocu. Prema tome, monah u zajedničkoj i osobnoj molitvi otvara srce

¹² Usp. ČOKOVSKI MONASI, *Pravilo sv. Benedikta*, 26.-32.

¹³ *Isto*, 93.

¹⁴ Usp., A. GRUEN, *Sveti Benedikt – lik i poruka*, 19.-23

¹⁵ ČOKOVSKI MONASI, *Pravilo sv. Benedikta*, 97.

¹⁶ Usp., A. T. OSB, *Mir – Benediktinski put*, Glas Koncila, Zagreb, 2007., 44.-47.

Crkvi i on sam postaje glas i za one koji su izgubili vapaj za Bogom. Benedikt u molitvi vidi ljubav te on sve pretpostavlja Kristovoj ljubavi kao i Djelu Božjem, odnosno, molitvi koja je i sam razgovor s Ljubljenim. Stav Benedikta u molitvi je poput Sina koji moli Oca i ujedno je to stav poniznosti i sinovskog povjerenja, kao i zahvaljivanja Ocu. Monasi su zajedničkom molitvom pozvani na istu službu anđela koji dan i noć prinose molitve Bogu. Oni Radosnu vijest žive u zauzetijoj i trajnoj molitvi.¹⁷

1.3.2. *Discretio* – dar razlučivanja

Benedikt odiše velikim poštovanjem prema *discreciji*, odnosno prema daru razlučivanja duhova. Svoje zahtjeve za samostanski život opisuje vrlo realno: „Stoga nam je, dakle, osnovati školu službe Gospodnje. U toj ustanovi, nadamo se, ništa oštra niti teška odrediti. No, ako bi razuman razbor nešto malo i tvrđega tražio, zato da se mane isprave ili ljubav očuva, nemoj se tada odmah prestrašiti i ostaviti put spasenja koji u početku ne može biti nego uzak“.¹⁸ Dakle, ne treba težiti idealu niti uspjehu, nego čovjekovu spasenju. Za samoga Benedikta čovjek je u središtu i on mora biti spašen, odnosno mora naći put u život. On ne smije biti sredstvo, niti žrtva diktata uspjeha, pa ni religioznog uspjeha. Stoga Benedikt uzima ljude takvima kakvi oni doista jesu, pa i one slabe, jer on ne mami nove članove hvaleći velika djela koja bi samostan mogao učiniti. On uzima onog slabog čovjeka i ujedno i njega želi privesti životu. Upravo je tako i Isus činio. Dvanaestorica apostola, koje je izabrao, nisu bili besprijeborni, a osim toga po naravi su se razlikovali jedni od drugih. Pa ipak, Isus ih je sve usmjeravao prema jednom cilju. Benedikt upravo tako shvaća *discretio*, kao krepost koja umije sve urediti tako da se privuku jaki, a da se istovremeno ne obeshrabre slabi. Odnosno, da jaki ponesu slabe i to je za drevne monahe bio znak istinske snage. I sam Benedikt od jakih zahtjeva da u svojoj zajednici nose slabe u zahvalnosti za Božju pomoć koju uvijek trebamo davati drugima. Stoga je *discretio* dar razlučivanja, koja je prije svega krepost opatova za vođenje, ali i odgajanje, i zato sam Benedikt traži od opata tu krepost. Međutim, dar razlučivanja, uz dobro poznavanje situacije i mnogo znanja, jest odmak od samoga sebe. Na odluku ne smije utjecati vlastito ja, ni vlastite želje i potrebe. Za drevne monahe termin *discretio* označavao je razlučivanje duhova. Stoga,

¹⁷ Usp. ČOKOVSKI MONASI, *Pravilo sv. Benedikta*, 31.-32.

¹⁸ *Isto*, 51.-52.

discretio u Pravilu je poput maksime odgoja te bi današnjici mogao biti izvor za pedagogiju i odgoj mladih ljudi.¹⁹

1.4. Blagdan sv. Benedikta

Sveti Benedikt je umro 21. ožujka 547. i njegov se blagdan stoljećima slavio na taj dan. No, kako je u korizmi slavljenje svetaca suzdržano, reformom misala i kalendara iz 1969., blagdan sv. Benedikta slavi se 11. srpnja. Grob mu se nalazi u crkvi slavne opatije Monte Cassino. Papa Pavao VI. proglasio je sv. Benedikta zaštitnikom Europe. Razlog je tome što se njezina povijest bez njega i njegova djela ne može zamisliti. Njegovo djelovanje prisutno je i u našoj povijesti. O Benediktovu djelovanju u Hrvatskoj postoji vrijedno djelo u čak tri sveska.²⁰ Benediktinski život prožet je svetom liturgijom, tako da i današnjoj Crkvi sveti Benedikt može u mnogim područjima biti uzor.²¹

1.5. Benediktinci u Hrvatskoj

Benediktinci i hrvatski narod po vremenu nastanka i rasta pravi su suvremenici. U 6. stoljeću benediktinski samostan u Montecassinu dobiva svoj konačni oblik, a u isto vrijeme se pleme Hrvata nastanjuje na područje Hrvatske. U 7. i 8. stoljeću benediktinci se sele i šire po Zapadnoj Europi sa svojim redom te osnivaju i obnavljaju monaške zajednice u samostane. U tom se istom razdoblju Hrvati organiziraju u prvu srednjovjekovnu državu. Međutim, Hrvati kao pogani susreli su se s prvim katolikom, izaslanikom pape Ivana IV., koji je bio benediktinac. Prema tome, postoji pitanje jesu li prvi misionari bili benediktinci. U nedostatku dokumenata koji bi o tome jasno govorili, ne možemo potvrditi takve teorije. Ipak, sa sigurnošću možemo ustvrditi da su benediktinci sudjelovali u pokrštanju Hrvata u razdoblju franačkog vrhovništva. Prvi poznati benediktinski samostan podigao je knez Trpimir u Rižinicama u Solinu. Značajan je i podatak Tome Arhidakona da je kraljica Jelena povjerila redovnicima, koji su najvjerojatnije bili benediktinci, brigu oko grobova hrvatskih vladara u crkvi sv. Stjepana na Otoku u Solinu. Stoga je krajem 11. stoljeća poznato da su benediktinci i benediktinke živjeli na četrdesetak različitih mjesta diljem Hrvatske. Dokumenti iz 12. stoljeća navode šezdeset samostana, a dokument iz 13. stoljeća navodi devedeset.

¹⁹Usp. A. GRUEN, *Sveti Benedikt – lik i poruka*, 24.-29

²⁰ I. OSTOJIĆ, *Benediktinci u Hrvatskoj*, sv. I-III., Split, 1963., 139.

²¹ Usp. J. ANTOLOVIĆ, *Duhovni velikani, Sveci Katoličke crkve II. dio: srpanj-prosinac*, 66.

Međutim, u sljedećim su se stoljećima muški samostani počeli smanjivati te je u 16. stoljeću ostalo samo četrnaest samostana, a u 19. stoljeću je bilo samo četiri samostana, koji su 1807. - 1808. zatvoreni u vremenu francuske vladavine za vrijeme Napoleona. Stoga, iz ovoga kratkog povijesnog prikaza vidimo da su benediktinci imali vrlo značajnu ulogu za Hrvate. Možemo sa sigurnošću reći da su oni imali najviše zasluga za pridruženje Hrvata Zapadnoj katoličkoj zajednici u Europi. Zanimljivo je da su benediktinci bili nositelji hrvatske glagoljaške kulture, ali su u isto vrijeme bili i njegovatelji latinskog jezika. S benediktincima su povezani naši najstariji pisani spomenici. Od latinskih spomenika važno je spomenuti kameni ulomak s imenom kneza Trpimira iz Rižinica, a od glagoljaških svakako je najznačajniji kameni spomenik Bašćanska ploča koji su monasi uklesali u samostanu sv. Lucije. Naši su benediktinci, uza svoje liturgijsko i kulturno djelovanje, također vodili brigu o siromasima, putnicima i bolesnicima kako im i samo *Pravilo* navodi. Oni su otvarali brojne besplatne škole, prepisivali su knjige i stvarali nove biblioteke. Ujedno su benediktinci bili i prvi učitelji Hrvata, prevodioci, pjesnici, glazbenici, graditelji, slikari, kipari i kroničari.²²

Ovdje će biti vrijedno istaknuti neke monahe koji su važni za hrvatsku povijest. Vrlo istaknuti reformator benediktinskog monaštva bio je Romuald. Poznat je po tome što je podizao samostane u Istri. Poznat je i njegov učenik Gaudencije. On je bio potomak stare hrvatske obitelji s Lošinja. Osnovao je nekoliko samostana. Iz toga vremena je i sv. Ivan Povaljski koji je povezan s otokom Bračom. Tu je i sv. Martin Podsusedski, nazvan propovjednik mira. Neki od starijih biskupa benediktinaca su: Lovro Dalmatinac, Ivan Trogirski, Duh Zagrebački i Grgur Ninski. Lovro i Ivan su došli na biskupske stolice iz osorskog samostana, a iz tog su samostana dolazili slavni i sveti muževi, osobito u 11. st., koji su proslavili Dalmaciju. Lovro je bio nadbiskup u Splitu, glavni savjetnik hrvatskih kraljeva Petra Krešimira, Zvonimira i Stjepana. Ivan je bio učitelj retorike, diplomat, biskup u Trogiru. Duh je poznat po tome jer je prvi zagrebački biskup, vjerojatno benediktinac. Nije sigurno, ali je značajan jer je iz neke benediktinske opatije donio u Zagreb ritualne knjige. Grgur Ninski se spominje jer je živio i umro u samostanu blizu Šibenika. Bilo ih je još mnogo tijekom stoljeća. Više o tome možete pronaći u prvom svesku knjige *Benediktinski u Hrvatskoj I. Ostojića*.²³

²²Usp. S. KOVAČIĆ, *Sveti Benedikt i njegovo djelo u Crkvi i našem narodu*, u: *Crkva u svijetu*, 20 (1980.), 4., 334. – 339.

²³ Usp. I. OSTOJIĆ, *Benediktinci u Hrvatskoj*, sv. I., 141.-146.

Valja naglasiti da su prvu pismenost u Hrvatsku donijele samostanske i katedralne škole. U samostanima su nastavnici bili monasi, a u katedralnim školama većinom su bili posuđivani nastavnici iz samostana. Često su katedralne škole bile pod vodstvom benediktinaca jer su upravitelji tih škola bili biskupi, najvećim dijelom su dolazili iz samostana. Imamo primjere iz povijesti gdje roditelji djecu daju u samostane kako bi bili tamo poučavani. Tako je papa Ivan X., u vrijeme kralja Tomislava, poticao Hrvate da svoju djecu daju u samostane te da ih ondje školuju na latinskom jeziku. Od 13. se stoljeća smanjuje broj monaha te ih nema dovoljno za nastavničku službu. Monasi su ispisali brojne misale, evanđelistare, lekcionare, brevijare i druge razne knjige najljepšim benediktinskim pismom i donijeli ih k nama iz južnih talijanskih opatija. Iz doba hrvatskih vladara poznate su nam četiri monaške knjige koje su prepisivali, a to su: pravilo sv. Benedikta, benediktinski obrednik, način kako se postaje monahom i knjiga s monaškim kanticima. Benediktinci su imali i svoje skriptorije. Najutjecajni i najplodniji posjedovala je opatija sv. Krševana u Zadru. Pred kraj srednjeg vijeka opada rad u skriptorijima te moraju plaćati ljude izvan samostana da za njih prepisuju knjige. Važno je reći da je svaki samostan imao biblioteku. Razne knjige nabavljali su sami, ali je bilo i mnogo darova s raznih strana. Tako možemo spomenuti samo neke samostane koji su imali najbolje knjižnice, a to su: Sv. Jakov u blizini Dubrovnika, Sv. Marija na Mljetu, Sv. Krševan u Zadru.²⁴

²⁴Usp. I. OSTOJIĆ, *Benediktinci u Hrvatskoj, sv. I.*, 150.-152.

2. Misne molitve

U ovom dijelu donosimo misne molitve blagdana sv. Benedikta. Prvo ćemo nešto reći općenito o misnim molitvama, o zornoj, darovnoj i popričesnoj molitvi. Prvo ćemo donijeti molitve iz starog misala i prijevod. Zatim ćemo donijeti molitve iz novog misala, na latinskom, s naznakom njihovih izvora,²⁵ a navest ćemo ih i na hrvatskom jeziku iz 1973. godine i 2014. godine, te glavne značajke i različitosti među molitvama. Tumačit ćemo molitve iz novog misala jer su iz staroga previše općenite i uzete su iz zajedničkog slavlja opata te ne govore ništa specifično baš za svetoga Benedikta. Nove su molitve uglavnom nadahnute njegovim pravilom te ćemo se posvetiti njima.

2.1. Collecta – Zborna molitva

Zborna je molitva zajednička molitva koja je zaključna molitva molitve vjernika. Ta je molitva prije službe Božje riječi i euharistijskog slavlja. Predsjedatelj sabire molitve vjernika u jednu molitvu koju nazivaju *collecta*, odnosno zborna molitva. Danas liturgija za zbornu molitvu kaže sljedeće:

„Nakon toga svećenik pozove narod na molitvu. Svi zajedno sa svećenikom šute neko vrijeme da bi postali svjesni kako se nalaze pred Bogom i da bi u sebi mogli izreći svoje molitve. Tada svećenik izmoli molitvu koja se običava zvati „zborna“ i kojom se izražava narav slavlja. Prema drevnoj predaji Crkve zborna se molitva obično upućuje Bogu Ocu po Kristu u Duhu Svetom, a zaključuje se trojstvenim završetkom...“²⁶

Možemo reći da je cilj ove molitve da narod u tišini kaže Bogu svoje molitve, a svećenik sve te molitve sabere u jednu zajedničku, odnosno zbornu, koju narod poklikom Amen čini svojom. Zborna molitva se prije svega ističe svečanim sadržajem. Izvodi se svečano, čak i pjevanjem u recitativnom smislu. Taj se tekst treba dobro i

²⁵ Za izvore molitava prethodnog misala usp. P. BRUYLANTS (prir.), *Les oraisons du Missel Romain. Texte et Histoire, 2. Orationum textus et usus juxta fontes*, Centre de Documentation et d'Information liturgiques Abbaye du Mont César, Louvain, 1952, a za izvore molitava važećega misala usp. A. DUMAS, Les sources du nouveau Missel Romain, u: *Notitiae* 63 (1971), sv. 7, 135.

²⁶ *Rimski misal prerađen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog, objavljen vlašću pape Pavla VI, preuređen brigom pape Ivana Pavla II. Opća uredba iz trećeg tipskog izdanja*, Zagreb, 2004. br. 54.

jasno razumjeti da se bolje shvati i primijeni samu molitvu.²⁷ Zborna se molitva sastoji od triju dijelova. Prvi dio je zaziv Boga. Izgovaramo Božja svojstva kao što su svemoguć, dobar, milosrdan. U tom prvom dijelu želimo Božju milost, molitvom svjedočimo Boga, stojimo pred Božjim licem. U prvi dio možemo uključiti i dio molitve koji nazivamo „anamneza“, što znači sjećanje. U tome dijelu sjećamo se silnih Božjih djela učinjenih za njegov narod. Drugi dio zborne molitve je molba. U ovom dijelu molimo Boga da ispuni naše molbe i dovede nas do spasenja. Te naše molbe imaju osnovu, odnosno, utemeljenje u djelima koje je Bog za nas već učinio. U molitvi se ne predstavljamo sami, nego preko posrednika Isusa Krista, prema kojemu Bog želi spasiti svijet. Možemo reći da Isus moli s nama. Kao vjernici znamo kako je teško izreći molitvu, ali zato pokušavamo preuzeti u srce molitvu koju je netko drugi sastavio i usvojiti ju kao svoju. Treći dio je doksologija, što znači odavanje i priznavanje slave. Najpoznatija je doksologija, odnosno zaključak euharistijske molitve, da molimo Boga po Isusu Kristu i u Duhu Svetom, a sami završetak jest riječju Amen. Amen je hebrejska riječ koja znači: „Da, tako je!“ Amen je izraz pun osjećaja i izričaja kojim preuzimamo odgovornost u molitvi Crkve.²⁸ Zborna molitva vezana uz sv. Benedikta napisana je na osnovu Pravila i to usporedno s Prologom 45; 4,21; 49. Prvo donosimo molitve starog misala, njihov prijevod, zatim tekst Prologa na hrvatskom i na latinskom, koji je izvor nove molitve, a potom molitve na latinskom te na kraju prijevide molitvi.

2.1.1. U prethodnom misalu

Zborna molitva za blagdan sv. Benedikta u prethodnom misalu uzeta je iz zajedničkog slavlja pastira – za opata.²⁹Ova je molitva doslovno preuzeta iz jednog kasnijeg gelazijevskog sakramentara i nema je u starijim izvorima.³⁰

„Intercessio nos, quaesumus, Domine, beati N. Abbatis commendet: ut, quod nostris meritis non valemus, eius patrocinio assequamur.“

„Molimo, Gospodine, da nas zagovor blaženoga Benedikta opata tebi preporučí, te njegovim zagovorom dobijemo zadobijemo ono što nismo zavrijedili našim zaslugama.“³¹

²⁷Usp. N. HOHNJEC, *Biblija u euharistijskom slavlju*, Zagreb, 1998., 13.; Usp. Z. PAŽIN, *Liturgijska sakramentologija*, Đakovo, 2018., 103.-104.

²⁸Usp. *Isto*, 14.; Usp. *Isto*, 105.

²⁹Latinske molitve navodimo prema: P. BRUYLANTS, P. (prir.), *Les oraisons du Missel Romain. Texte et Histoire, 2. Orationum textus et usus juxta fontes*, Centre de Documentation et d'Information liturgiques Abbaye du Mont César, Louvain, 1952. Zborna br. 651

³⁰P. SAINT-ROCH (prir.), *Le Sacramentaire Gélasien d'Angoulême*, Turnhout, Brepols, 1987. br. 1121

Kao što se vidi, ova molitva ne donosi ništa što bi bilo specifično za svetoga Benedikta, nego općenito govori o zaslugama svetoga opata koje vjernicima trebaju pomoći da zadobiju duhovne darove koje po sebi nisu zavrijedili. Očito je zbog toga u važećem misalu uzeta nova molitva, primjerenija ovome blagdanu.

2.1.2. U važećem misalu

„Deus, qui beatum Benedictum abbatem in schola divini servitii praeclarum constituisti magistrum, tribue, quaesumus, ut, amori tuo nihil praeponentes, viam mandatorum turum dilatato corde curramus.“³²

Ova je molitva sastavljena na osnovu *Pravila* svetoga Benedikta. Označit ćemo *kurzivom* dijelove koji su doslovno preuzeti.

„Constituenda est ergo nobis *dominici schola servitii*.“³³

„Stoga nam je, dakle, osnovati *školu službe Gospodnje*.“³⁴

„Processu vero conversationis et fidei, *dilatato corde* inenarrabili dilectionis dulcedine *curritur* via mandatorum Dei“³⁵

„Ali napredujući u monaškom životu i vjeri srce nam se širi pa s neizrecivom *slatkoćom ljubavi hrlimo* putem zapovijedi Božjih.“³⁶

Oni koji su priređivali ovu molitvu očito su htjeli upravo iz Benediktovih pravila izvući ono što je temeljno za njega i za njegovo velebno djelo. Donosimo dva hrvatska prijevoda:

„Bože, ti si svetog Benedikta opata postavio divnim učiteljem tebi posvećena života. Daj da tvoju ljubav nada sve cijenimo i velikodušno kročimo putem tvojih zapovijedi.“³⁷

„Bože, u svetom opatu Benediktu dao si narodima Europe pravoga učitelja kršćanskog života, rada i kulture. Daj nam nadasve cijeniti tvoju ljubav i velikodušno ići putem tvojih zapovijedi. Po Gospodinu.“³⁸

³¹ Hrvatski prijevod prema: J. RADIĆ (prir.), *Misal za sve dane u godini*, Makarska 1967., 432.-433.

³² *Missale Romanum ex decreto Sacrosancti oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum Ioannis Pauli PP. II cura recognitum*, Editio tertia, Typis Vaticanis, 2002., 787.

³³ <http://www.benediktiner.de/index.php/regula-prolog.html>, (18. 3. 2020.)

³⁴ *Pravilo sv. Benedikta*, prol.45, 51.

³⁵ <http://www.benediktiner.de/index.php/regula-prolog.html>, (18. 3. 2020.)

³⁶ *Pravilo sv. Benedikta*, , 52.

³⁷ *Rimski misal obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora drugog vatikanskog, a proglašen vlašću pape Pavla VI. Misni obrasci. Nalogom i odobrenjem Biskupske konferencije i odobrenjem Sv. Kongregacije za bogoštovlje* izdaje KS Zagreb, 1973., 109.

³⁸ *Rimski misal obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora drugog vatikanskog, a proglašen vlašću pape Pavla VI. Treće hrvatsko izdanje dopunjeno i prepravljeno prema drugom tipskom izdanju*

Može izgledati da je prijevod ove molitve podlegao napasti zbog zasluga benediktinaca i svetog Benedikta za europsku kulturu. Prema Kiriginu točan bi prijevod ove molitve trebao glasiti:

„Bože, koji si blaženog opata Benedikta postavio za sjajnog učitelja u školi božanskog služenja, daj da ništa ne pretpostavljamo tvojoj ljubavi i da raširena srca hrlimo putem tvojih zapovijedi.“³⁹

Odmah uočavamo glavnu razliku među prijevodima ove molitve. U prva dva prijevoda spominje se Benedikt kao učitelj, a u trećem prijevodu se spominje škola službe Gospodnje. Te riječi možemo povezati s benediktinskim samostanom koji je prava škola, u kojoj je glavna zadaća, odnosno predmet, kako se Bogu služi. Cijelo Benediktovo pravilo govori o toj Božjoj službi, koja se posebice obavlja u svetom bogoslužju. U toj školi nastojimo prije svega tražiti Boga i slijediti njegove zapovijedi. Prema Benediktu, s neizrecivom slatkoćom, trebamo ići putem tih zapovijedi te se tako nećemo udaljiti od Učitelja te ćemo sudjelovati u Kristovoj mucu da zaslužimo imati udjela u njegovu kraljevstvu. U zbornoj molitvi u svim prijevodima spominje se i pojam ljubavi. Sveti Benedikt ne govori mnogo o ljubavi, ali iz njegova Pravila možemo iščitati da ništa ne pretpostavljamo Kristovoj ljubavi. U drugom prijevodu molitve koju smo gore napisali spominje se Benedikt kao učitelj rada koji je služenje. U tome je smislu ukazat ćemo na stav svetog Benedikta o radu.⁴⁰

Za Benedikta rad nije sam sebi svrhom. Nije ona nužnost da bi se preživjelo, a pogotovo nije sredstvo za stjecanje bogatstva. Za Benedikta je rad nadalje produžetak molitve. Svrha rada nije ispunjenje slobodnog vremena. Rad je općenito potreba za stvaranjem, za samoostvarenjem, za osjećajem korisnosti. Osim što nam donosi osjećaj korisnosti i osim što je dobar recept protiv lijenosti, rad je i odgovor na potrebe svijeta. Konačno, za Benedikta je rad služenje Bogu i bližnjemu. Tako je rad potreban i u samostanu kako bi bilo nekog reda, pravde i ljubavi i kako bi se Bogu služilo. Evo nekih zanimljivih misli o radu iz samog Pravila iz kojih se vidi kako rad i učinkovitost nisu najveće vrijednosti, nego rad treba biti po mjeri čovjeka i njegovoga tjelesnog i duhovnog stanja:

(dotisak). *Nalogom i odobrenjem Biskupske konferencije i potvrdom Sv. Zbora za bogoštovlje* izdaje KS Zagreb, 2014., 521.

³⁹ *Pomolimo se. (Razmišljanja uz misne Zborne molitve)*, u: M. KIRIGIN (ur.), Čokovac, 1992., 408.

⁴⁰ *Usp. Pomolimo se, 408.; Usp., Pravilo sv. Benedikta, 51.-52.*

„Ako je posao bio naporniji, u opatovoj je odluci i vlasti da povisi, ako treba, količinu hrane.“⁴¹

„Dok traje čitanje, svi se okupljaju, pa i oni koji su možda obavljali kakav posao što im je bio naložen.“⁴²

„Boležljivoj i slabunjavoj braći dati će se takav posao ili zanimanje da ne ostanu bez posla, a opet da ih posao previše ne pritisne, pa čak da odbjegu.“⁴³

2.2. Super oblata – Darovna molitva

Darovna molitva (*oratio super oblata*) molitva je nad darovima pripravljenima za euharistiju. Pristaje joj taj naslov jer je dugo stoljeća bila jedina darovna molitva. Svećenik odjeljuje kruh i vino i nad njima moli tu molitvu. Ova molitva je svečana potvrda prikazanih darova koja se završava molitvom da ih Gospodin primi. Opći je smisao darovne molitve da molimo Boga da pretvorbom posveti kruh i vino, a prije svega naša srca.⁴⁴ Sadržaj prikazane, odnosno darovne molitve, donosi i sveti Albert Veliki koji kaže da izvršitelj svetinja obavlja prikaznu molitvu u kojoj se moli da se prikazani puk u svojim darovima i sa svojim darovima prikaže Bogu u jedinstvu Kristova tijela i da se u nj utjelovi.⁴⁵

2.2.1. U prethodnom misalu

„Sacris altaribus, Domine, hostias superpositas sanctus Benedictus Abbas, quaesumus, in salutem nobis provenire deprecatur.“⁴⁶

„Molimo, Gospodine, da nas zagovorom svetoga Benedikta opata ove žrtve koje su na svetom oltaru donesu spasenje.“⁴⁷

I ova je molitva u prethodnom misalu preuzeta iz zajedničkog slavlja pastira – za opata, koja je opet doslovno preuzeta iz istog gelazijevskog sakramentara kao i zborna. Nema je u starijim izvorima.⁴⁸ Slično kao i zborna, i ova molitva je općenita i ne donosi ništa tipično za Benedikta. U njoj se jednostavno moli da Bog primi darove po zaslugama svetoga Benedikta.

⁴¹Pravilo sv. Benedikta, 87.

⁴²Pravilo sv. Benedikta, 90.

⁴³Pravilo sv. Benedikta, 94.

⁴⁴Usp. M. KIRIGIN, *Moja misa*, 65.-66.

⁴⁵Usp. M. KIRIGIN, *Moja misa*, 66.

⁴⁶P. BRUYLANTS, *Nav. dj.*, br. 1019.

⁴⁷J. RADIĆ (prir.), *Misal za sve dane u godini*, Makarska 1967., 432.-433.

⁴⁸P. SAINT-ROCH (prir.), *Le Sacramentaire Gélasien d'Angoulême*, Turnhout, Brepols, 1987. br. 1122

2.2.2. U važećem misalu

Ovo je novosastavljena molitva i prvi puta je objavljena kao dio mise za blagdan sv. Benedikta godine 1965. i objavljena u službenom glasilu Svete stolice.⁴⁹

„Haec sancta, Dómine, beatus Benedictus Abbas tibi reddat accepta :cuius vitam voluisti excelsis micáre virtutibus, et mónita singularifrugum copia redundare.“⁵⁰

„Gospodine, pogledaj dobrostivo ove prinose koje ti donosimo o blagdanu svetog Benedikta. Daj da i mi po njegovu primjeru jedino tebe tražimo te u tvojoj službi zavrijedimo postići darove jedinstva i mira.“⁵¹

„Gospodine, pogledaj dobrostivo darove koje ti donosimo o blagdanu svetog Benedikta. Daj da i mi po njegovu primjeru jedino tebe tražimo te u tvojoj službi postignemo blagodat jedinstva i mira.“⁵²

Vidimo da prijevodi darovne molitve iz 1973. i 2014. nemaju gotovo nikakve razlike. Oba prijevoda naglašavaju da se trebamo posvetiti Bogu, da ga trebamo tražiti. Zato ga trebamo slaviti, baš kako sveti Benedikt u svome Pravilu 58,7 veli da se u svemu treba slaviti Boga. Osim toga, monasi, ali i svi kršćani, trebali bi se i za života svojih najmilijih brinuti za spasenje, posvećenje, mir i jedinstvo, a ne samo nakon njihove smrti. Ako se uvijek i svugdje posvećujemo Bogu i slavimo ga, naglašava dalje Benedikt, onda nam neće biti teško tražiti darove mira i jedinstva.⁵³

Mir. Valja istaknuti da sveti Benedikt u svom pravilu spominje desetak puta mir (*pax*). Mir u Starome zavjetu označava sreću, napredak, dobrohotnost i blagostanje. Taj je mir dobro, odnosno, život koji Bog hoće. Istinski mir dolazi od Boga. Čovjek gubi svoj mir radi grijeha. Pravo shvaćanju mira vidimo u nauku Novoga zavjeta. Naime, prema Lukinom evanđelju mir označuje čitavo Kristovo djelo za ljude. On govori o kralju mira, govori kako je Isus naš mir, onaj koji stvara mir, pomiruje, sjedinjuje, otpušta grijehe, vraća zdravlje.⁵⁴ Mir je temelj. Ako imamo mir, onda smo sposobni za opraštanje, prihvaćanje drugih, solidarnost, dijalog, rast, izbjegavanje sukoba. Temelj

⁴⁹ Misa u čast sv. Benedikta, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 57 (1965) 544. dalje: *AAS* 57 (1965) 544.

⁵⁰ *Missale Romanum ex decreto Sacrosanti oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum Ioannis Pauli PP. II cura recognitum*, Editio tertia, Typis Vaticanis, 2002., 787.

⁵¹ *Rimski misal*, Zagreb, 1973., 109.

⁵² *Rimski misal*, Zagreb, 2014., 521.

⁵³ Usp. *Po Kristu Amen. (Razmišljanja uz misne Darovne i Popričesne molitve)*, u: KIRIGIN, Martin (ur.), Čokovac, 1993., 338.

⁵⁴ Usp. A. Starić (ur.), *Mir*, u: Enciklopedijski teološki rječnik, KS Zagreb 2009., 650-652.

mira je jedinstvo, možemo reći bratstvo, jer prihvaćamo jedni druge kakvi jesmo. Svi smo mi braća, svi smo jedno.

Tako Benedikt veli: „Želiš li imati istinski i vječni život, onda jezik svoj oda zla suspreži i usne svoje od riječi prijevernih. Zla se kloni i čini dobro, traži mir i za njim idi!“⁵⁵ Iz Proslova Benediktova pravila vidimo da se konačni mir zapravo očituje u vječnosti. Zato on dalje govori: „...sa zavađenim se prije zalaska sunca pomiriti.“⁵⁶ To je preduvjet vlastitog mira. Za očuvanje mira i ljubavi, poučava dalje Benedikt, najbolje je da samostan vodi opat, jer inače se stvara nemir u mnoštvu različitih želja i htijenja.⁵⁷

Jedinstvo. Benediktovo pravilo, nadalje, naglašava *jedinstvo*. Kada govorimo o jedinstvu, moramo poći od vjere. Jedinstvo kao znak vjere utvrđeno je u Nicejskom vjerovanju. Takvo jedinstvo izvodi se iz odnosa Crkve i otajstva trojedinog Boga, naučava Benedikt. Svetom pismu također naglašava jedinstvo Crkve. Za primjer možemo uzeti Pavlovu sliku o Kristovu tijelu kojom želi opisati vezu koja povezuje sve kršćane u jedno, jer su svi po Duhu u jedno tijelo kršteni. Zato je svaka podjela protiv toga Duha. Isus u svojoj velikosvećeničkoj molitvi (Iv 17) snažno naglašava potrebu i nužnost jedinstva njegovih učenika. Djela apostolska obiluju opisima zajedničkog i skladnog života prve kršćanske zajednice. (Dj 2. 41-47). Primjer jedinstva Crkve nalazimo u Jeruzalemskom saboru koji je održan upravo radi jedinstva među kršćanima. (Gal 2; Dj 15). U novije vrijeme Drugi vatikanski sabor ističe tri temeljne odrednice zajedništva. To su vjera, sakramentalni život i hijerarhijski ustrojena zajednica. Jedinstvo Crkve je katoličko, tj. sveopće, jer obuhvaća sve ljudske kulture, širi se tijekom povijesti i ujedinjuje Crkvu sa zajednicama, a jedinstvo je i apostolsko jer Crkva apostolska, od apostola ustanovljena.⁵⁸

Benedikt često govori o zajedništvu koje je temelj monaškog, ali i crkvenog života. Zajedništvo dolazi od grčkog *koinonia* što znači zajedništvo, odnos. U Starom zavjetu odnosi se na zajednice, a u Novom zavjetu, primjerice kod Pavla, označava konkretan doprinos jedne zajednice drugoj kojoj je to potrebno. Govori se i o zajedništvu Duha (2 Kor 13, 13), o sudjelovanju u vjeri u Kristovu životu (1 Kor 1, 9). U otačko vrijeme taj je izraz označavao zajedništvo na euharistijskoj gozbi, i to na Istoku, dok se na Zapadu

⁵⁵Pravilo sv. Benedikta, 48

⁵⁶Pravilo sv. Benedikta, 61

⁵⁷ Usp. Pravilo sv. Benedikta, 109

⁵⁸ Usp. A. Starić (ur.), *Jedinstvo*, u: Enciklopedijski teološki rječnik, 453-455.

pod izrazom zajedništva više gledalo na Crkvu. Kasnije se ta dva vida povezuju u smislu da zajedništvo u euharistiji jest zajedništvo s cijelom Crkvom.⁵⁹

Sv. Benedikt prvi puta o zajedništvu govori u trećem poglavlju svoga Pravila. Ističe kako je važno da se pozove cijela zajednica na razmatranje kada su u pitanju neke važnije stvari. Opat sam donosi konačnu odluku i čini onako kako smatra da je najkorisnije. Bez obzira na samostalnu odluku, potrebni su mu savjeti, jer često se zna dogoditi da netko mlađi zna što je bolje i ima više korisnih ideja. Naravno, u svemu tome veoma je važna poniznost i pokornost da ne bi bilo međusobnog nadmetanja.⁶⁰

Nadalje, zajedništvo se može vidjeti i u tzv. pomagalima duhovnog umijeća. Prema Benediktu pomagala su poštivanje starijih, ljubav prema mlađima, molitva za neprijatelje, pomirba sa zavađenim te nada u Božje milosrđe. Sve nas, monaha i kršćanina, vodi prema nagradi koju je Gospodin obećao: „Što oko ne vidje i uho ne ču, to pripravi Bog onima koji ga ljube.“⁶¹ A gdje je tu zajedništvo? Zajedništvo je radionica u kojoj se sve to vrši. To su samostanska odvojenost i stalnost u zajednici.

Zajedništvo se ogleda i u poslušnosti. A poslušnost je prvi korak poniznosti. U takvim zajednicama gdje je važna poslušnost, ima više zajedništva nego što bi se u prvi mah moglo pomisliti. Monasi žive prema odluci drugoga, njihova je poniznost preduvjet opstanka samostanske zajednice. Zato je važan *ordo* – red. Takvo se zajedništvo onda odlikuje neizmjernom ljubavlju.⁶²

Možda se zajedništvo najviše može očitovati u molitvi, poglavito onoj zajedničkoj. Naglašava se da, prije svega, valja moliti za braću koja su pogriješila. Njima trebaju iskusna, starija i mudra braća koja će ih hrabriti, usmjeravati, tješiti te iskazivati ljubav, ponajviše tako da se za njih moli. Takav je stav sličan liječnikovom koji brine za bolesne, te koji katkad mora nešto brzo poduzeti da ne izgubi nijednog pacijenta. Tako i opat mora biti svjestan da je preuzeo skrb za bolesne duše. Zajedništvo u molitvi vidljivo je i kod tjedne službe čitača. Ne smije svatko uzeti i čitati. Onaj, koji ima čitati cijeli tjedan, započinje svoju službu čitača nedjeljom, kada nakon pričesti i mise, moli sve u zajednici da mole za njega da ga Bog očuva od oholosti. Važno je,

⁵⁹ Usp. *Zajedništvo*, u: Enciklopedijski teološki rječnik, 1284-1285.

⁶⁰ Usp. *Pravilo sv. Benedikta*, 57.

⁶¹ *Pravilo sv. Benedikta*, 62.

⁶² Usp. *Pravilo sv. Benedikta*, 62.

također, reći da, kad im dolaze gosti, prvo ih povedu na molitvu. Također, braća koja odlaze na put preporučuju se u molitve cijeloj zajednici.⁶³

2.3. Popričesna molitva

Popričesna molitva zaključak je drugog dijela mise, tj. euharistijske službe. Ovom molitvom završava obred pričesti, a to znači da je ta molitva nastala u vrijeme kada su svi pristupali svetoj pričesti, što je vidljivo iz sadržaja tih molitava. Popričesna molitva je kratka i sadržajna. Sve misne molitve u prvom, anamnetskom dijelu slave Boga i ističu njegova dobra djela prema ljudima. Popričesna molitva redovito ističe Božji euharistijski dar, a onda moli da pričest donese trajne duhovne i tjelesne plodove. Ona poziva vjernike da od svoga života učine trajnu zahvalu.⁶⁴ Popričesna molitva u današnjem obliku nastala je na temelju 72. poglavlja *Pravila* pod nazivom „Dobra revnost koju monasi moraju imati“⁶⁵, o čemu ćemo reći nešto kasnije, a prvo donosimo molitvu i prijevod prijašnjeg misala, a zatim molitvu na latinskom te prijevide novog misala.

2.3.1. U prethodnom misalu

„Protegat nos, Domine, cum tui perceptione sacramenti beatus Benedictus Abbas, pro nobis intercedendo: ut, et conversationis eius experiamur insignis, et intercessionis percipiamus suffragia.“⁶⁶

„Štitilo nas, Gospodine, primanje tvoje tajne zajedno sa zagovorom blaženoga Benedikta opata, da se i okoristimo divnim njegovim životom i osjetimo učinak njegova zagovora.“⁶⁷

I ova je molitva u prethodnom misalu preuzeta iz zajedničkog slavlja pastira – za opata, koja je opet doslovno preuzeta iz istog gelazijevskog sakramentara kao i zborna i darovna.⁶⁸ Nema je u starijim izvorima. Ni ova molitva ne izražava ništa što bi bilo tipično za svetog Benedikta. Vjernici mole da ih primljena pričest štiti te da osjete i snagu zagovora svetoga Benedikta.

⁶³ Usp. *Pravilo sv. Benedikta*, 79, 86, 97, 111.

⁶⁴ Usp. N. HOHNJEC, *Biblija u euharistijskom slavlju*, 67.; Usp. M. KIRIGIN, *Moja misa*, 126.

⁶⁵ *Pravilo sv. Benedikta*, 72, 113.-114.

⁶⁶ P. BRUYLANTS, *Nav. dj.*, br. 915.

⁶⁷ J. RADIĆ (prir.), *Misal za sve dane u godini*, Makarska 1967., 432.-433.

⁶⁸ P. SAINT-ROCH (prir.), *Le Sacramentaire Gélasien d'Angoulême*, br. 1124.

2.3.2. U važećem misalu

„Accepto pignore vitae aeternae, te, Domine, suppliciter deprecamur, ut, beati Benedicti monitis obsequentes, operi tuo fideliter serviamus, et fratres ferventi diligamus caritate.“⁶⁹

„Primili smo Gospodine, zalog vječnog života. Usrdno te molimo: daj nam u duhu svetoga Benedikta vjerno služiti tvome djelu i ljubiti braću iskrenom ljubavlju.“⁷⁰

„Primili smo Gospodine, zalog vječnoga života. Usrdno te molimo: daj nam u duhu svetoga Benedikta vjerno vršiti službu molitve i sve ljude ljubiti kao braću.“⁷¹

Izvor ove molitve ponovno pronalazimo u Benediktovu *Pravilu*. Dijelove teksta koji su preuzeti označavamo *kurzivom*.

„Hunc ergo zelum *ferventissimo* amore exerceant monachi, id est ut honore se invicem praeveniant, infirmitates suas sive corporum sive morum patientissime tolerant, *oboedientiam* sibi certatim impendant; nullus quod sibi utile iudicat sequatur, sed quod magis alio; *caritatem fraternitatis* caste impendant, amore Deum timeant, abbatem suum sincera et humili *caritate diligant*.“⁷²

„U toj se revnosti monasi moraju vježbati gorućom ljubavlju, to jest neka pretječu jedni druge poštovanjem. Slabosti, bilo tijela bilo ponašanja, neka međusobno podnose velikom strpljivošću. Neka se natječu u uzajamnoj poslušnosti. Nitko neka ne ide za onim što je njemu od koristi, nego više za onim što je od koristi drugome. Neka jedan drugome iskazuju čistu bratsku ljubav. Neka se Boga boje ljubeći ga. Svog opata neka ljube iskrenom i poniznom ljubavlju.“⁷³

Nakon što smo primili hranu za vječni život, želimo slijediti opomene (*monitis obsequentes*) svetog Benedikta. Prijevod ove molitve spominje njegov duh, a on se nalazi u njegovu životu i Pravilu. On kaže da se ništa ne pretpostavi Djelu Božjem. A sv. Benedikt upravo slavljenje Boga naziva djelom Božjim. Svojoj braći naredio je da Boga slave sedam puta na dan. U prijevodu možemo reći da je to služba molitve, ali u izvorniku stoji da *operi tuo* znači *tvoje (tj. Božje) djelo*. Koliko god slavili Boga, bit će premalo, ako zaboravimo ljude. Stoga ova molitva i benediktinsko Pravilo ističu da sve

⁶⁹ *Missale Romanum ex decreto Sacrosancti oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum Ioannis Pauli PP. II cura recognitum*, Editio tertia, Typis Vaticanis, 2002., 787.

⁷⁰ *Rimski misal*, Zagreb, 1973., 109

⁷¹ *Rimski misal*, Zagreb, 2014., 521

⁷² <http://www.benediktiner.de/index.php/gemeinschaft-in-liebe-2/der-gute-eifer-der-moenche-rb.html>, pogl. 72, (18.3.2020.)

⁷³ *Pravilo sv. Benedikta*, 72, 3-10

ljude trebamo ljubiti kao braću. U 72. poglavlju *Pravila* govori se da upravo takvu revnost monasi trebaju imati.⁷⁴

Benedikt mnogo govori o ljubavi. Sve što govori potkrijepljeno je biblijskim citatima. Prije svega govori o ljubavi prema Bogu i Kristu, o ljubavi koja je spremna na služenje, o međusobnoj ljubavi, čistoj ljubavi. Ljubav se na poseban način iskazuje u služenju. Nadalje, prema *Pravilu* za očuvanje mira i ljubavi važno je da zajednice vodi jedna osoba te da se službe podijele kako se pojedinci ne bi uzoholili. Temelj zdravoga života u zajednici nije strah, nego ljubav.⁷⁵

U svom se izlaganju o ljubavi Benedikt nadahnjuje naukom Svetoga pisma, pogotovo Novoga zavjeta. Kod židovskog poimanja središte je ljubav prema Bogu, a ljubav prema blišnjemu ipak se znala gledati ravnopravno s drugim zapovijedima.⁷⁶ U kršćanstvu zapovijedima ljubavi daje se središnje mjesto. Cijeli Novi zavjet prožet je objema zapovijedima jer je ljubav prema blišnjemu nerazdruživo povezana s ljubavlju prema Bogu. (Mk 12, 29-31; Mt 22, 37-40; Lk 10, 27). Bratska ljubav znači ispunjenje svih čudorednih zahtjeva „jer tko ne ljubi svoga brata koga vidi, ne može ljubiti Boga koga ne vidi“ (1 Iv 4, 20).⁷⁷ Ljubav prema blišnjemu vjerski je pojam i ima uzor u samoj Božjoj ljubavi. Ljubav je po svom izvoru Božje djelo u čovjeku, kako bismo mogli biti milosrdni kao Otac nebeski. Ako ljubimo kao Krist, već živimo božansku i vječnu stvarnost. Upravo međusobna ljubav kršćana treba biti njihova temeljna osobina,⁷⁸ kako Isus veli: „Ako budete imali ljubavi jedni za druge, po tome će svi znati da ste moji učenici“ (Iv 13, 35). U popričesnoj se molitvi govori o *službi ljubavi*. To dvoje nužno je povezano. To se u monaškom životu na poseban način očituje u gostoljubivosti. Ljubav bez služenja, bez djela je besplodna, neautentična. Služenje bez ljubavi je robovanje. Služba ljubavi pravi je izraz Božje ljubavi u nama. U tom svjetlu Crkva gleda na Benediktovo služenje. Ono je bilo služenje u ljubavi i zato je veliko.

⁷⁴ Usp. *Po Kristu Amen*, 339.

⁷⁵ Usp. *Pravilo sv. Benedikta*, br. 72.

⁷⁶ Usp. C. WIENER, *Ljubav*, u: X. LÉON-DUFOUR i dr. (ur.), *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb, 1993., 497.-508., osobito 504.-505.

⁷⁷ Usp. C. WIENER, *Ljubav*, 506.-508.

⁷⁸ Usp. C. WIENER, *Ljubav*, 506.-508.

3. Misna čitanja

Služba Božje riječi dolazi nakon uvodnog obreda mise. Zajedno s euharistijskom službom ona čini dva bitna dijela mise, ali i svakog bogoslužja, kako to naglašava Drugi vatikanski sabor. Naime, ono što se u službi riječi navijesti, to se u slavlju ostvaruje. Božje spasenje, koje se u službi riječi navješćuje, ostvaruje se u euharistijskoj službi jer se u njoj zapravo ostvaruje vazmeno otajstvo Kristove smrti i uskrsnuća po kojem smo spašeni. Nadalje, u bogoslužju riječi, Bog čovjeku progovara, a čovjek odgovara hvalom i molitvom. Važno je istaknuti da se biblijska čitanja ne odnose se samo na prošlost, nego je to živa riječ kojom se Bog baš u tome trenutku obraća zajednici.⁷⁹ Cijelo Sveto pismo usmjereno je prema svome vrhuncu – spasenjskom djelu koje je ostvario Isus Krist. U obnovljenoj liturgiji obogaćena je služba riječi, pa tako svaki dan u godini ima svoje čitanja, a nedjelje slijede trogodišnji ciklus. U odnosu na prethodni misal više je zastupljen Stari zavjet. Upravo zbog toga u obnovljenoj liturgiji tijekom određenog vremena pročita se i do 90% Svetoga pisma.⁸⁰

Za spomendan sv. Benedikta predviđeno je Čitanje Knjige Izreka (Izr 2, 1-9), Psalm 34, 2-11, te evanđeoski tekst iz Matejeva evanđelja (Mt 19,27-29). Čitanja su ista kao u starom misalu. U tim čitanjima vidjet ćemo da se govori o pravdi, pravednosti, poniznosti, razboritosti i spoznaji te o strahu Božjem.

3.1. Prvo čitanje (Izr 2, 1-9)

Sine moj, ako primiš moje riječi
i pohraniš u sebi moje zapovijedi
i uhom svojim osluhneš mudrost
i obratiš svoje srce razboru;
jest, ako prizoveš razum
i zavapiš za razborom;
ako ga potražiš kao srebro
i tragaš za njom kao za skrivenim blagom-
tada ćeš shvatiti strah Gospodnji
i naći ćeš Božje znanje.
Jer Gospodin daje mudrost,

⁷⁹Usp. N. HOHNJEC, *Biblija u euharistijskom slavlju*, 17.-18.

⁸⁰Usp. Z. PAŽIN, *Nav. dj.*, 107; N. HOHNJEC, *Biblija u euharistijskom slavlju*, 28.-20.

Iz njegovih usta dolazi znanje i razboritost.
On pravednicima pruža svoju pomoć,
štit je onih koji hode u bezazlenosti.
Jer on štiti staze pravde
I čuva pute svojih pobožnika.
Tada ćeš shvatiti pravdu, pravicu, pravednost
i sve staze dobra.⁸¹

Ovaj tekst pripada prvoj zbirci Salomonovih izreka. Ona se razlikuje od preostalog dijela knjige po stilu i sadržaju. U ovom dijelu zbirka je u obliku poučnih govora i mudrosnih spjevova. Cilj je svakako uvjeriti čitatelja da krene putem pravednosti. Kroz cijelu knjigu, a tako i kroz ovaj dio, javljaju se važni pojmovi kao što su: strah Božji, znanje, razboritost, mudrost, spoznaja, pravda... Od posebne je važnosti strah Božji jer je cilj ove vrste teksta posredovati mudrost, a strah Božji je početak spoznaje. Strah Božji teološko je geslo prve zbirke izreka. Tekst promatramo kao pouku. Na samom početku ovog teksta učitelj mudrosti započinje oslovljavanje sa „Sine moj“. Cilj toga oslovljavanja je da učenik stekne pouzdanje u učiteljevu pouku. U ovakvim govorima prisutni su imperativi čija je funkcija da potakne slušatelja na prihvaćanje. Tako i ovdje imamo slučaj: „...ako primiš moje riječi...“(Izr 2, 1) Ove pouke potiču učenika da poslušaju učitelja, da spoznaju pravdu, mudrost, da spoznaju Gospodina.⁸²U ovom su tekstu, dakle, temeljna dva pojma: strah Božji te pravednost i mudrost.

3.1.1. Strah Božji

U mudrosnim knjigama strah od grijeha i strah o manjka straha Božjega postaje predmet promišljanja u kojem se strah pokušava rasvijetliti svjetlom razuma i pokazati kako je on samo posljedica čovjekova ignoriranja vlastita razuma. U tom smislu cijelo sedamnaesto poglavlje Knjige Mudrosti može se smatrati malim traktatom u kojemu je glavna misao: „Jer strah i nije drugo nego izdaja pomagala što ih razum daje: što se manje čovjek u sebi na njih oslanja, to mu teže pada što ne zna uzrok svojoj patnji.“(Mudr 17,12) Job kaže da je strah Gospodnji mudrost. Sve se više u Izraelu nameće da je strah Božji početak mudrosti. Tako pravi strah Gospodnji postaje mjerilom čovjekova života. Strah daje konkretan savjet i obećanje: „Vi što se bojite

⁸¹ Rimski misal obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora drugog vatikanskog, a proglašen vlašću pape Pavla VI. Red čitanja. Svetačka čitanja. Nalogom i odobrenjem Biskupske konferencije i potvrdom Sv. Zbora za bogoštovlje izdaje KS Zagreb, 1991., 84.

⁸² Usp. A. POPOVIĆ, *Uvod u knjige Staroga zavjeta 3, Mudrosne i poetske knjige*. KS, Zagreb, 2020., 205.

Gospoda, očekujte njegovu milost, i ne skrećite s pravoga puta, da ne propadnete. Vi što se bojite Gospoda uzdajte se u nj, i plaća vam neće propasti. Vi što se bojite Gospoda, nadajte se dobru, vječnoj radosti i milosti.“ (Sir 2, 7-9) Čovjek, ako ima povjerenja u Božja stvorenja i ako je spreman oslušivati ih, onda je na tragu i mudrosti i strahu Božjem. Gerhard von Rad, veliki poznavalac starozavjetne misli, vidi kako je važno povezati mudrost i strah Božji za život starozavjetnog čovjeka. Prije svega bilo je važno vršenje obreda i držanje zapovijedi.⁸³

3.1.2. Pravednost i mudrost

Osim straha Božjega, mudrost i pravednost glavne su teme mudrosne literature. U Bibliji pravednost je prije svega stanje suobličenja osobe transcendentnoj viziji čovječanstva, viziji kakvu ima Bog. To se odnosi na stanje osobnog odnosa i zajedništva s Bogom. Primjerice, u Starom je zavjetu pravednik onaj čovjek koji u potpunosti prihvaća Božju volju (Post 15, 6), vjeran je savezu i njegovim obavezama (Pnz 9, 16) te takav način živote prenosi na druge. Bog je apsolutno pravedan, on je u trajnom skladu sa svojim bitkom. Pravedan je zato što se prema Izraelu odnosi u skladu sa Savezom. Pravedni postupci su stoga sva djela koja čini da spasi Izrael. Gospodin je pravedan i kada kažnjava. Možemo vidjeti da pravednost ima dva vida. Jedan je odnos s Bogom, a drugi je odnos prema zajednici. Cilj pravednosti jest izazvati u ljudima ispravan način života kroz življenje Božje slike pravednosti. Pravednost prema mudrosnim knjigama sastoji se u opsluživanju Božjega zakona.⁸⁴

U Starom zavjetu mudrost možemo opisati kao praktično i na iskustvu utemeljeno poznavanje životnih zakona. Vidimo da je mudrost temeljna za teološko promišljanje, a prvi izvor upravo je mudrost Božja, u Otajstvu.⁸⁵ Mudrost je sveta, dobrotvorna, čovjekoljubiva. Mudrost je čista slika Božjeg djelovanja, djelotvorna je u svakom vremenu i na svakom mjestu. Nikada je zlo ne može pobijediti. Sve što se događa u svijetu pod vodstvom je Božje mudrosti. Mudrost daje čovjeku sve što mu je potrebno za život. Od nje dolaze kreposti kao što su: razboritost, umjerenost, pravednost i

⁸³ Usp. I. DUGANDŽIĆ, *Strah u svjetlu Biblije*, u: *Bogoslovska smotra*, 73 (2003) 4, 624.

⁸⁴ Usp. *Pravednost*, u: Enciklopedijski rječnik, 905-906.

⁸⁵ Usp. *Mudrosno promišljanje*, u: Enciklopedijski rječnik, 691-692.

hrabrost. Mudrost je i izvor znanja jer ona poznaje i prošlost i budućnost. Mudrost je dar Božji, pametna savjetnica.⁸⁶

Čitanje Izr 2, 1-9 na osobit i sažet način ističe važne osobine koje sv. Benedikt naglašava. Njegovo Pravilo pronalazi izvore unutar Biblije. Kada govori o mudrosti i pravednosti, čak i strahu Božjem, često susrećemo Knjigu Izreka kao temelj njegova razmišljanja. Izreke se bogate mudrim promišljanjima. A stil samog Pravila podsjeća nas na mudrosni, poučavajući. Pravilo nas uči kako steći mudrost, a zakoni pokušavaju naučiti putu ljubavi. Poruka, koju nam ovo čitanje donosi, jest kako da damo svoj doprinos zajedničkom životu, uči nas disciplini, pravednosti i istodobno gradi naš osobni život. Uči nas da iz straha Božjeg trebamo bdjeti nad drugima, trebamo im pomagati. Trebamo biti hrabri pomoći, umjereni, razboriti.

3.2. Evandelje (Mt 19, 27-29)

U ono vrijeme: Petar upita: „Evo, mi sve ostavimo i pođosmo za tobom. Što ćemo za to dobiti?“ Reče im Isus: „Zaista kažem vam, vi koji pođoste za mnom, o preporodu, kad Sin Čovječji sjedne na prijestolje svoje slave, i vi ćete sjediti na dvanaest prijestolja i suditi dvanaest plemena Izraelovih. I tko god ostavi kuće, ili braću ili sestre, ili oca, ili majku, ili ženu, ili djecu, ili polja poradi imena mojega, stotruko će primiti i život vječni baštiniti.“

Evandeoski je odlomak isti kao u prethodnom misalu. Ovaj tekst slijedi nakon govora o bogatom mladiću te o opasnosti od bogatstva. Ovdje se radi o nagradi Isusovim sljedbenicima koji su sve ostavili i pošli za njime. Prije svega, moramo nešto reći o bogatom mladiću. Bogatstvo, koje bi bilo samo sebi svrhom, predstavlja veliko opterećenje za kraljevstvo nebesko, jer čisto zemaljske misli odvrćaju čovjeka od pravih vrijednosti. Prema tekstu o bogatom mladiću vidimo da je žudnja za bogatstvom mana, jer ako želimo imati blagostanje na nebu, moramo zapostaviti osobna prava i dobra. (Mt 19, 21) Učenici su se pitali, tko se može spasiti i bili su zbunjeni Isusovom usporedbom s devom, za koju je Isus rekao da će ona lakše proći kroz ušice igle negoli bogataš u kraljevstvo Božje. Apostoli to nisu mogli razumjeti jer se u ondašnjoj židovskoj misli smatralo da su bogati oni koje je Bog blagoslovio. Riječ spasiti se u evandeljima se odnosi na izbavljenje od bolesti, opasnosti, ali u ovom smislu misli se na

⁸⁶ Usp. G. ZIENER, *Pravednost i mudrost: put u život: Knjiga Mudrosti*, KS, Zagreb, 1995., 29.-31.

kasniji teologijski smisao. Isusov odgovor odražava misao iz Knjige Postanka i spasenje smješta među kategorije nadnaravnog djela Božjeg. Kada na taj način gledamo, bogatstvo je možda mana, ali nije okolnost koja može uvjetovati čovjekovu sudbinu. Zatim dolazimo do Petrovog pitanja o nagradi koju će dobiti jer su sve napustili i jer ga slijede. To pitanje možda zvuči pohlepno, no pitanje o nagradi, plaći, ili odšteti, nije neprikladno. No, Isus ne misli na zaradu u smislu novca, nego o slobodnom uzvraćanju. Isus na Petrovo pitanje odgovara u dva stupnja. Prvo se obraća i daje obećanje Dvanaestorici, a zatim opće obećanje svim učenicima. Plaća o kojoj Isus ovdje govori i koju prvu spominje jest o preporodu. Ovdje je upotrijebljena riječ *palingenesia*, a misli se na kraljevstvo. Taj pojam uspješno prenosi židovsku eshatološku nadu o novim nebesima i novoj zemlji. Isus tu nadu vidi u trenutku „kad Sin Čovječji sjedne na svoje prijestolje“ (Mt 19, 28). To obećanje odnosi se na budući apokaliptički sud. (Mt 25, 31) Ovdje je obećanje dano Dvanaestorici, dok je u 1 Kor dano svima svetima. Obećanje nagrade svim učenicima, ali tek na drugom svijetu.⁸⁷ No, kod Marka obećanje stostruke nagrade odnosi se na sada, na sadašnje vrijeme, na ovaj život, a život vječni nešto što će zadobiti u budućem vijeku. Upotreba glagola *primiti* i *baštiniti* upućuje na razlikovanje te dvije nagrade. Kod Marka se to shvaćalo doslovno, dok kod Mateja stostrukost razumijemo u širem smislu: život vječni nije potpuno odvojen od blagoslova učeništva ovdje i sada. Nije važno zadobivanje nagrade nekakvim slijedom, već je važno uvjerenje da će učeništvo koje uključuje i gubitke biti nagrađeno.⁸⁸

3.2.1. Sin Božji

Kod Mateja Isus je nazvan isto kao i u drugim evanđeljima, Sinom Božjim. Taj naziv ne znači nužno božansku narav osobe koja je nazvana sinom. Često puta tim nazivom se označava posinaštvo koje se temelji na božanskom izboru te koje označava posebno bliske odnose između Boga i njegovih miljenika. U Starom zavjetu sinovima Božjim se nazivaju anđeli, članovi izabranog naroda, Izraelci, kraljevi. U kasnom židovstvu sinom Božjim nazivan je pobožan čovjek. Stoga se u židovstvu Mesija ne naziva tako jer je to preširok pojam, dok je u sinoptičkim evanđeljima naziv Sin Božji često prožet vjerom evanđelista u Kristovo sinovstvo. Takav utjecaj vidimo kod Mt 16, 16 gdje Petar priznaje Isusovo mesijanstvo. Neki su tumači razumjeli te riječi kao da se

⁸⁷ Usp. D. J. HARRINGTON, B. V. VIVIANO, R. J. KARRIS, R. J. DILLON, Ph. PERKINS, *Komentar evanđelja i Djela apostolska*, (ur.) T. Vukšić, Sarajevo, Vrhbosanska katolička teologija, 1997., 53.

⁸⁸ Usp. R. T. FRANCE, *Evanđelje po Mateju: uvod i komentar*, Dobra vest, Novi Sad, Koruska 24., 1987., 292-293.

odnose na Kristovo božansko sinovstvo. No, s obzirom na nerazumijevanje učenika, i na grčki prijevod riječi Mesija, što bi značilo Krist, ispravno je shvatiti da se nekada Sin Božji odnosi na mesijansko dostojanstvo. Naziv Sin Božji otvoren je i za značenje pravog Božjeg sinovstva. To je Isus nagovijestio kada se sam nazvao Sinom (Mt 17, 27.27). Također on nikada ne govori o Bogu kao našem Ocu, nego uvijek spominje moj Otac.⁸⁹ Sljedeće riječi daju nazivu Sin Božji značenje božanskog sinovstva u pravom smislu riječi. „Sve je meni predao Otac moj, i nitko ne pozna Sina doli Otac, niti tko pozna Oca doli Sin i onaj kome Sin hoće objaviti.“ (Mt 11, 27)

3.2.2. Kraljevstvo Božje

Matej u propovijedanju ističe važnost teme o kraljevstvu nebeskom. Čisto radi usporedbe spomenut ćemo da Marko i Luka govore o kraljevstvu Božjem, a kod Mateja se proteže pojam kraljevstvo nebesko. No, bez obzira na izraze, imaju jednako značenje. Matejev izraz je odraz židovskog običaja da izbjegavaju izgovaranje Božjeg imena. Vrlo je vjerojatno da se i sam Isus u nastupima pred Židovima služio izrazom kraljevstvo nebesko. U užem smislu srž misli je Božje vladanje ili kraljevanje, kraljevsko upravljanje, suverenost. Ne može biti kraljevanja bez kraljevstva. Prema Isusu Kraljevstvo je Božji zahvat u povijesti. To vrijedi i za starozavjetni pojam kraljevstva Božjeg. Kako možemo povezati kraljevstvo Božje s našim evanđeoskim tekstom? Poveznica je upravo u Božjem zahvatu koji se očitovao dolaskom Sina Božjega. Bog osniva Kraljevstvo nad kojim će on vladati, radi toga je to kao gozba na kojoj uživaju pozvani. Isus je Kraljevstvo promatrao pod dva vida, sadašnji i budući. Na mnogim mjestima radi se o budućoj stvarnosti (Mt 10, 7), dok mnoge parabole govore da se radi o nečemu što je već prisutno i što se ima dovršiti i usavršiti. Vrijeme od početka do ispunjenja Kraljevstva vrijeme je Crkve. U samom Isusu Božje je kraljevanje prisutno kao spasonosna moć. Pitamo se kada i kako će doći savršeno Božje kraljevstvo, no nema sigurnog odgovora. Isus govori da će doći na neprimjetan način, da znakovi dolaska proizlaze iz vjere. Crkva i Kraljevstvo nisu istovjetne riječi. Možemo reći da su povezani te da je Crkva usmjerena prema budućem kraljevstvu. Jednog dana Crkva će postati zajednica savršenog Kraljevstva. U Kristovoj zajednici je već na djelu snaga Božjeg kraljevstva. Isusovi učenici su ti koji nas vode u buduće

⁸⁹W. J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet-spomen ispunjenja*, KS, Zagreb, 1975.,183-184.

kraljevstvo slave. No treba reći da pripadnost Crkvi nije samo po sebi jamstvo za ulazak u buduće kraljevstvo. Mnogi će o Sudu biti izbačeni van. Na svršetku Krist će predati Kraljevstvo svome Ocu (1 Kor 15, 24) te će tada to kraljevstvo postati „kraljevstvo Gospodara našega i Pomazanika njegov“ (Otk 11, 15; 12, 10), a vjernici će primiti u baštinu „kraljevstvo Kristovo i Božje“ (Ef 5, 5).⁹⁰

Benedikt u svome Pravilu spominje život vječni, kako mu trebamo žuditi svom čežnjom duha. Naš život su ljestve na ovom svijetu koje nam prave put prema nebu ako smo ponizna srca. Ovo evanđelje izabrano je za blagdan sv. Benedikta upravo zbog života vječnog. Život vječni je nagrada koju dobivamo živeći ponizno, u zajedništvu, vjerujući Bogu. U Pravilu susrećemo mnogo govora o životu vječnom, a jedna od važnijih poruka je:

„Želiš li imati istinski i vječni život, onda jezik svoj oda zla suspreži i usne svoje od riječi prijevarnih. Zla se kloni i čini dobro, traži mir i za njim idi.“⁹¹

⁹⁰ Usp. W. J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet-spomen ispunjenja*, 185-188.

⁹¹ *Pravilo sv. Benedikta*, Prol 17

Zaključak

Vidjeli smo da je utjecaj sv. Benedikta neprocjenjiv, ne samo na zapadu Europe, nego i za Hrvatsku. Osim što je poznat kao osnivač benediktinskog reda, sv. Benedikt je poput oca, poput Dobrog pastira koji čuva svoje ovce. Mnogi samostani danas žive prema Pravilu sv. Benedikta. Pravilo, osim što je važno za duhovnost, važno je i za život u zajednici. Donosi pravila, smjernice za život u samostanu. Najvažnije je zajedništvo vidljivo u pomaganju jedni drugima. Za mir i zajedništvo važan je vođa koji održava red, a time je i autoritet. Poslušnost je također istaknuta, a prije svega poslušnost prema Bogu i prema zajednici. Benediktova poruka „moliti i raditi“ možda je najveća i najvažnija poruka za zajednicu jer se u molitvi rasterećujemo od posla, a rad nas čuva od besposlice. Zatim smo kratko rekli o blagdanu sv. Benedikta te o benediktincima u Hrvatskoj koji su sudjelovali u pokršćavanju Hrvata. Vidjeli smo da su benediktinci igrali važnu ulogu u našoj povijesti kao pjesnici, prevodioci, osnivali su samostane, besplatne škole...

U drugom smo dijelu obradili misne molitve. Svaku smo kratko opisali, a zatim izdvojili glavne naglaske. U zornoj molitvi ističe se škola službe Gospodnje koju povezujemo s benediktinskim samostanom. U toj školi tražimo Boga i slijedimo njegove zapovijedi. Vidjeli smo da je rad važan i povezali smo ga s Pravilom. Rad je potreban samostanu da bi se održavao red, mir i pravda. Rad je produžetak molitve. U darovnoj molitvi naglasak je na miru i jedinstvu. Važno je čuvati se zla i činiti dobro te ćemo tako pronaći mir. Sv. Benedikt nam daje smjernice od kojih je najvažnija da se na kraju dana pomirimo sa zavađenom osobom i da zaspemo mirne savjesti. Za mir je potrebno da budemo ponizni, da slušamo nadređene. Iz mira proizlazi jedinstvo i zajedništvo. Svi smo mi jedno, Crkva je jedna. Zajedništvo se ogleda u poslušnosti. Gdje ima poslušnosti, ima i zajedništva. Popričesna molitva naglasak stavlja na ljubav i na revnost koju monasi moraju imati. Ljubav se gleda kroz služenje, pomaganje, a na kraju, kao nagrada, dolazi ljubav.

Treći dio nadovezuje se na sve dosad rečeno. U čitanjima se naglašavaju pojmovi koji se nadovezuju na dosadašnje misli o ljubavi, poslušnosti, jedinstvu. Za ljubav, red, rad potrebna je pravednost i mudrost, strah Božji, vjera u Sina Božjeg, u kraljevstvo Božje. Smatra se da je strah Božji mudrost. Onaj tko ima povjerenja u Boga i tko ga osluškuje, na tragu je mudrosti i straha Božjeg. Oni, koji se boje Gospodina,

trebaju se uzdati u njega i očekivati njegovu milost. Kraljevstvo Božje zahvat je Božji koji se očitovao dolaskom Sina Božjeg. U samom Isusu prisutno je Božje kraljevanje kao spasonosna moć.

Literatura

ANTOLOVIĆ, Josip, *Duhovni velikani, Sveci Katoličke crkve II. dio: srpanj-prosinac*, Zagreb, 1998.

BRUYLANTS, Pierre (prir.), *Les oraisons du Missel Romain. Texte et Histoire, 2. Orationum textus et usus juxta fontes*, Centre de Documentation et d'Information liturgiques Abbaye du Mont César, Louvain, 1952.

ĆOKOVSKI MONASI, *Pravilo sv. Benedikta*, Nard, Čokovac, 2012.

DUGANDŽIĆ, Ivan, *Strah u svjetlu Biblije*, u: *Bogoslovska smotra*, Vol. 73 (2003) 4, 619-630.

DUMAS, Antoine, *Les sources dun nouveau Missel Romain*, u: *Notitiae* 63 (1971), sv. 7, 38-276.

FRANCE, Richard-Thomas, *Evandjelje po Mateju : uvod i komentar*, Dobra vest, Novi Sad, Koruška 24., 1987.

GRUEN, Anselm, *Sveti Benedikt – lik i poruka*, KS, Zagreb, 2004.

HARRINGTON, Wilfrid J., *Uvod u Novi zavjet-spomen ispunjenja*, KS, Zagreb, 1975.

HARRINGTON, VIVIANO, KARRIS, DILLON, PERKINS, *Komentar evandjelja i Djela apostolska*, Sarajevo, Vrhbosanska katolička teologija, 1997.

HOHNJEC, Nikola, *Biblija u euharistijskom slavlju*, Zagreb, 1998.

Jeruzalemska Biblija. Stari i Novi zavjet s uvodima i bilješkama iz „La Bible de Jérusalem“, Zagreb, 1996.

KIRIGIN, Martin, *Moja misa*, Čokovac, 2001.

KOVAČIĆ, Slavko, *Sveti Benedikt i njegovo djelo u Crkvi i našem narodu*, u: *Crkva u svijetu*, 20 (1980.), IV

Misa u čast sv. Benedikta, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 57 (1965) 544

Missale Romanum ex decreto Sacrosancti oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum Ioannis Pauli PP. II cura recognitum, Editio tertia, Typis Vaticanis, 2002.

OSB, Ambrose Tinsley, *Mir – Benediktinski put*, Glas Koncila, Zagreb, 2007.

OSTOJIĆ, Ivan, *Benediktinci u Hrvatskoj*, sv. I., Split, 1963.

PAŽIN, Zvonko, *Liturgijska sakramentologija*, Đakovo, 2018.

KIRIGIN, Martin (ur.), *Po Kristu Amen*. (Razmišljanja uz misne Darovne i Popričesne molitve), Čokovac, 1993.

KIRIGIN, Martin (ur.), *Pomolimo se*. (Razmišljanja uz misne Zborne molitve), Čokovac, 1992.

POPOVIĆ, Anto, *Uvod u knjige Staroga zavjeta 3, Mudrosne i poetske knjige*. KS, Zagreb, 2020.

Rimski misal obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog a proglašen vlašću Pape Pavla VI. Misni obrasci. Nalogom i odobrenjem Biskupske konferencije i potvrdom Sv. Zbora za bogoštovlje izdaje KS Zagreb, 1973.

Rimski misal obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora drugog vatikanskog, a proglašen vlašću pape Pavla VI. Red čitanja. Svetačka čitanja. Nalogom i odobrenjem Biskupske konferencije i potvrdom Sv. Zbora za bogoštovlje izdaje KS Zagreb, 1991

Rimski misal obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora drugog vatikanskog, a proglašen vlašću pape Pavla VI. Treće hrvatsko izdanje dopunjeno i prepravljeno prema drugom tipskom izdanju (dotisak). Nalogom i odobrenjem Biskupske konferencije i potvrdom Sv. Zbora za bogoštovlje izdaje KS Zagreb, 2014.

Rimski misal prerađen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog, objavljen vlašću pape Pavla VI, preuređen brigom pape Ivana Pavla II. Opća uredba iz trećeg tipskog izdanja, Zagreb, 2004.

RADIĆ, Jure (prir.), *Misal za sve dane u godini*, Makarska 1967.

SAINT-ROCH, Patrich, (prir.), *Le Sacramentaire Gélasien d'Angoulême*, Turnhout, Brepols, 1987.

SIROVEC, Ivan, *Sveci, 128 životopisa i poruka*, Đakovo, 2003.

STARIĆ, Aldo, *Mir*, u: *Enciklopedijski teološki rječnik*, KS Zagreb 2009.

WIENER, *Ljubav*, u: X. LÉON-DUFOUR i dr. (ur.), *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb, 1993.

ZIENER, Georg, *Pravednost i mudrost: put u život: Knjiga Mudrosti*, KS, Zagreb, 1995.

<http://www.benediktiner.de/index.php/regula-prolog.html> (18.3.2020.)